

Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi

Derleme Makalesi

Disiplinlerarası Bir İçerik Olarak Mimarlık

Gamze ŞENSOY^{a,*}, Ruşen YAMAÇLI^b

^a Mimarlık Bölümü, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, TÜRKİYE

^b Mimarlık Bölümü, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, TÜRKİYE

* Sorumlu yazarın e-posta adresi: gamzesensoy@anadolu.edu.tr

ÖZET

Mimarlık, insan eylemlerini karşılamaya ve bu eylemleri sürdürülebilmeye yönelik bir ihtiyaç olarak ortaya çıkan bina ve yapıların tasarlanması işidir. Tasarlamak; yeni ürünlerin ortaya konulma süreci olan, yaratıcılık ve bilgi birikiminin büyük rol oynadığı bir ifade yöntemidir. Tasarım ise, ortaya çıkan özgün ürünlerdir. Tasarım ve mimarlık sürekli bir ilişki içinde olan ve dönüşümlü olarak birbirini etkileyen iki olgudur. Tasarım kavramının yanısıra, mimarlığın ilişki içerisinde bulunduğu birçok disiplin de mevcuttur. Bu, mimarlığın disiplinlerarası bir kavram olduğunun göstergesidir. Bu disiplinler, mimarlığı doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyerek mimarlık olgusunun sürdürülebilirliğini sağlar.

Bu çalışma, mimarlığın ve diğer disiplinlerin birbirleri ile olan ilişkilerini irdelemekte olup, bu disiplinlerin mimarlık kavramına göre olan konumlarını şematik olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık, Tasarım, Disiplin

Architecture as an Interdisciplinary Concept

ABSTRACT

Architecture is a business of designing building and construction that shaped to fulfil and sustain human activities. Designing is an expression method that is process of presenting new productions and need creativity and knowledge. Design is the emergence of unique products. Design and architecture are the concepts that in relationship and effect each other continuingly. There are many disciplines apart from design that related with architecture. This is the demonstration for architecture to being as an interdisciplinary concept. These disciplines effects architecture directly or indirectly and provides sustainability of architecture.

This study probes the relationship between architecture and the other disciplines and aims to determinate the positions of these disciplines according to the architecture by making a schema.

Keywords: Architecture, Design, Discipline

I. GİRİŞ

MİMARLIK kavramının tarihi, insanlığın en eski dönemlerine kadar ulaşmaktadır. Geçmiş zamanlarda insanlar temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çevresel verileri kullanmışlardır. Barınma yerlerini seçerken su kaynağını, verimli arazileri ve iklim şartlarını göz önünde bulundurmuşlar ve yaşam yerlerini bu verilere göre tasarlamışlardır. Bu nedenle geçmiş zamanda yaşayan insanların da aslında kendi yaşamlarını tasarlayan birer mimar olduklarını söylemek doğru olacaktır. Mimarlık kavramının asıl özelleşme sürecine girmesi ise, insanlığın I.Büyük Dönüşümü olan tarım devrimi ile başlamıştır. Bu dönemde bir iş bölümü olarak ortaya çıkan mimarlık, II. Büyük dönüşüm olan sanayi devrimi sonrasında inşaat mühendisliği ile ayrılarak yeni bir anlam kazanmıştır. Sonrasında ise şehircilik ve kentsel tasarım gibi yeni ayrışmalarla dönüşümü devam ettirmiştir[1]. Değişen anlayışa göre mimarlık kavramı da birçok bilim insanı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır.

Vitruvius [2]; mimarlığı işlevsellik, sağlamlık ve estetik üzerine dayanması gereken bir kavram olarak açıklamıştır.

Gürsel [3]'e göre mimarlık; toplumun paylaşılan mekan kültürünün, gelişim ve etkileşiminin, bilinçli olarak programlandığı, teknik, sanatsal ve sosyal süreçlerin ortak bütünsel eylemidir.

Tokman [4]'a göre; doğrudan insanın ihtiyaçları ve istekleri yönünde bir mekanın organizasyonunu yöneten ve uygulayan bir alandır.

Corbusier [5]'e göre mimarlık; yapım sorunlarının dışında, onların ötesinde sanatsal bir gerçek, duygusal bir olgudur. Yapım ayakta durdurmak için, mimarlık ise coşku vermek içindir.

Tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere mimarlığı, öne sürülen ortak yargılara göre, toplum yararı gözetilerek gerçekleştirilen, işlevsel ve sanatsal ürün ortaya koyma süreci olarak nitelendirmek mümkündür. Tüm disiplinlerde olduğu gibi, mimarlık disiplininin de odak noktası insandır. Mimarlık insan yani kullanıcı için vardır ve kullanıcı olmadan ihtiyaç ve dolayısı ile de mimarlık olmaz.

II. MİMARLIK ve TASARIM İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

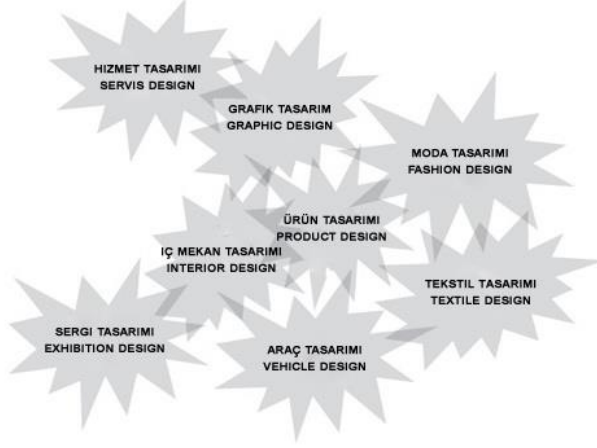
İnsanoğlunun yaşadığı gelişim evrelerine paralel olarak tasarladıkları alanlar da değişmiştir. Yerleşik hayat ile birlikte makro mekandan, daha karmaşık mekanlara geçiş gerçekleşmiştir. Bunun paralelinde tasarım olgusu da belirginleşmeye başlamıştır. Tasarım işini yapanlar, belirli kişiler haline gelmişlerdir. Zamanla mekana verilen önemin artmasıyla da meslek 'mimarlık' ismini alarak özelleşmiş, tasarım kavramının mimarlık ile ilişkisi belirginleşmiştir.

Estetik nesne ile kullanım nesnesinin iç içe geçmekle kalmayıp, ticaretin güdümüne tabi olduğu günümüzde, tasarım kavramı yeni bir boyut kazanmıştır. Artık sadece mimarlık projelerine ya da sanat sergilerine değil, kot pantolonlardan genlere kadar her şeye tasarım gözüyle bakılmaktadır [6].

İlerleyen gelişmelere bağlı olarak değişen düşünce sisteminden tasarım kavramı da etkilenmiş ve bir çok yönden tartışılmıştır.

Bremner ve Rodgers [7] tasarımın; profesyonel, kültürel, teknolojik ve ekonomik gibi birçok farklı perspektiften etkilendiğini ve moda, tekstil, endüstri gibi sınırlamalarla birbirinden ayrıldığını savunmuşlardır. Tasarımın disiplinlerarası bir kavram olduğunu ve diğer disiplinlerden beslenerek

geliştiğini belirtmişlerdir. Ayrıca tasarımın, doğası gereği özelleşmemiş olması gerektiğini ve hatta, doğal ve eğlenceli tasarımlar için, tasarımcıların daha az sınırlı olduğu bir ortam olması gerektiği üzerinde durmuşlardır.

Şekil 1. Bremner and Rodgers, 2013, s:6

Şekil 2. Bremner and Rodgers, 2013, s:7

Şekil 1’deki grafikte, özelleşmiş tasarım disiplinlerinin birbirleri ile doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkileri temsil edilmektedir. Ürün tasarımı çoğu disiplinle ilişkili olduğundan orta kısma yerleştirilmiştir. Ürün tasarımının; hizmet tasarımı ile grafik tasarım aracılığıyla, sergi tasarımı ile de iç mekan tasarımı aracılığıyla dolaylı bir etkileşimi bulunmaktadır.

Şekil 2’deki grafiğe göre tasarım diğer disiplinlerin odağında bulunup her biri ile dolaylı ya da doğrudan ilişki içerisindedir. Sanat, bilim, ticaret ve mühendisliği temsil eden daireler daha büyük ve doğrudan tasarım disiplini ile kesişmektedirler. Bu gösterim, o disiplinlerin tasarım disiplini için sahip olduğu önem derecesi ve ilişki miktarını yansıtmaktadır. İkinci plandaki disiplinlerden ekonomi, ticaret ile doğrudan ilişkili olmasına rağmen tasarım ile ticaret üzerinden dolaylı bir ilişki kurmaktadır. Grafik bu şekilde yorumlandığında, eksik kısımların varlığı dikkat çekmektedir. Sanatla doğrudan ilişkili olan etik ilkesi, diğer disiplinlerden bağımsız olarak görünmektedir. Oysaki etik, tüm disiplinlerin içinde barındırdığı bir kavram olmak zorundadır.

Tunalı [8]’ya göre tasarım; insanın nesnelere kurduğu en temel iletişim kipidir. Bu kip, bilgi, etik, estetik ve teknik kategorileri içinde kendini gösterir. Bilgisel tasarımlar, bilimde ve felsefede en üst düzeyde varlık kazanırlar. Bu tasarımlar, bilimde model teorileri, felsefede düşünce sistemleri, felsefe sistemleri olarak somutlaşırlar. Bu anlamda, tasarım olarak düşünce sistemi, varlığı bütünlüğü içinde ele alan, varlık hakkında tümel bir görüşü ortaya koymayı amaçlayan bir tasarım modelidir.

Tekeli ise tasarımı planlama üzerinden ele almıştır. Tekeli [9]’ye göre; genel olarak planlama da tasarım da benzer bir şeyi gerçekleştirmek istemektedirler. Her ikisi de zihinde, düşünsel olarak bir amacı ya da amaçlar grubunu gerçekleştirecek araçların uygun bileşimini, uygulama öncesinde kurmaya çalışmaktadırlar. Tasarımda amaçlar arasında, mekânsal biçimlendirmeye ilişkin estetik kaygılar da yer alınca çok daha karmaşık bir durumla karşılaşmaktadır. Tasarım estetik, ahlak, alanının yargılarıyla bilimsel alanın önermelerini bir araya getirmektedir. Denilebilir ki gerek ahlak gerek estetik alanının yargıları olsun her ikisi de enter subjektiftir yani özneller arasındadır, bu bakımdan aralarında fark yoktur. Ama her ikisinin öznellik temelleri farklıdır. Estetik yargılar, insanların görsel ve diğer duyularına dayanırken, ahlak yargıları kişilerin yararlarını gerçekleştirecek biçimde

toplumsallaşma süreci içinde oluşmaktadır. Eğer kısaca ifade etmek gerekirse tasarımın planlamaya indirgenemeyişi amaçları arasında etik ve sembolik yargıların da yer alması yüzündendir.

Bu görüşler doğrultusunda görülmektedir ki, tasarım diğer disiplinlerden bağımsız olarak düşünülemez. Bu kavramı diğer disiplinlerden ayrı olarak ele almak sığ tasarımların ortaya çıkmasına neden olur. Oysaki tasarımın ve büyük bir etkileşim içinde olduğu mimarlık disiplininin diğer disiplinlerin de devamlılığını sağlaması yani sürdürülebilir olması gerekmektedir.

III. ETİK KAVRAMI ve DİSİPLİNLER İÇİN ÖNEMİ

Etik, çok eskilere dayanan bir kavramdır. Sokrates, 2500 yıl kadar önce etik yaklaşımına, hayatın yaşamaya değer olup olmadığını sorgulayarak başlamıştır. Bunun ardından temel bir etik olan ve hala cevapsız kalan ‘‘Ne yapmalıyım?’’ sorusu gelmiştir. Bu yaklaşımdan doğan etik kavramı, daha çok dini bir zemine dayansa da felsefik bir konu olma eğilimindedir [10]. Bu bağlamda etiğin en genel tanımlaması; doğru ve yanlış davranışları ayırıp sistematize ederek oluşturduğu kavramların kullanımını savunan bir ahlak felsefesi [11] olarak yapılmıştır. Etik olgusunun gerçekleştirilebilmesi için 2 koşulu gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Birincisi; iyi ile kötüyü, doğru ile yanlış ayırt edebilmek, ikincisi ise; doğru ve iyi olanı yapmaya hazır olabilmektir [12].

Güçlü etik kültürüne sahip olan bir ülkede, etik değerler kendini; işçi aktivitelerinde, şirket politika ve prosedürlerinde, ödüllendirme ve cezalandırmalarda göstermektedir. Zayıf etik kültürüne sahip olan ülkelerde ise, işi almak terfi etmekten çok daha önemlidir [13].

Özellikle son zamanlarda akademik olarak etiğe verilen önem artmış ve bilim etiği adı altında yönetmelikler çıkartılarak bilgilendirmeler yapılmıştır. Etik kavramı, sadece akademik yayın yapma durumunda kullanılan bir kavram değil, her disiplinin mutlaka içinde barındırdığı ve hatta barındırması gereken bir kavramdır. Etik kuralları, her disipline göre farklılık göstermesine rağmen temelde aynı düşüncüyü savunmaktadır. Bu kurallar sayesinde, yürütülen disiplinlerdeki verim ve kalite artmakta böylece disiplinlerin sürdürülebilirliği sağlanmaktadır. Mimarlık da, etik ile mutlaka bağlantılı olması gereken disiplinlerden biridir. Mimari eserlerin tasarlanması ve yapılan ticari anlaşmalar gibi mimarlık mesleği sürecinde yaşanan her durum, etik kurallar çerçevesinde gerçekleşmelidir. Etik kurallarına uygun olmayan durumlar, yalnızca o disiplini değil, ilişkili olduğu tüm disiplinleri etkileyecek ve sonucunda da kalkınma bakımından ülke ölçeğine yansiyacaktır.

IV. TARİH KAVRAMI ÜZERİNE DÜŞÜNSEL YAKLAŞIMLAR

Tarih kavramı hakkındaki en genel yargı; geçmişte yaşanan olayların zamansal bir sıraya göre düzenlenmesidir. Ancak tarih bilimi bu tanımdan çok daha fazlasını barındırmaktadır. Gözleme dayalı tespitlerin yapılamaması, tarihi diğer bilim dallarından ayrı bir konuma yerleştirmektedir. Tarihsel bir inceleme yapılırken öncelikle geçmişten günümüze gelebilmiş kitaplar, nesnelere, yazıtlar varsa incelenir. Sonrasında günümüz kaynaklarından konu hakkında çekilmiş belgeseller, bu alanda otorite olan kişilerin yazdıkları kitaplar incelenir. Eğer varsa o döneme tanıklık edebilmiş, tarafsız kişilerle görüşülür ve elde edilen tüm bulgular birbirleriyle karşılaştırılıp tutarlılıkları kontrol edilerek, mantık yoluyla bir araya getirilir. Tarih bilimini diğer bilimlerden ayıran diğer önemli özellik ise çeşitli bilim dallarıyla ilişkili olması ve her alana göre farklı yorumlanabilmesidir. Tarih bilimcileri, tarihi tarafsız bir bilgi birikimi olarak görmekte ve tarihin günümüze ışık tuttuğunu, tekerrür ettiğini ve bu nedenle ders alınması gerektiğini savunmaktadırlar. Fizik, kimya, biyoloji gibi fen bilimleri dallarında tarihte elde edilen bulgular birer kanun niteliği taşımaktadır. Geçmişte ispat edilen bilgiler temel olarak

alınmakta ve bu bilgilerden yararlanılarak yeni bulgular üretilmeye çalışılmaktadır. Mimarlık disiplini gibi tasarım odaklı sanat dallarında ise tarih korunması gereken bir kavram olarak görülmüştür. Yapılar da dahil olmak üzere geçmişi yansıtan her türlü sanat eserinin, kendi özelliklerini kaybetmeden koruma altında tutulması gerektiği fikrini desteklemektedirler. Bu ilişkileri diğer disiplinlerle de kurmak mümkündür. Tarih kavramı üzerine bir çok düşünce mevcuttur. Bu düşüncelerden öne çıkanlar, kişilerin tarih alanındaki bilgi birikimlerine, deneyimlerine ve bu alanda verdikleri eserlerin niteliğine göre seçilmiştir.

Alman bir filozof, aynı zamanda filolog, kültür eleştirmeni, şair ve besteci olan Friedrich Nietzsche; din, ahlak, modern kültür, felsefe ve bilim üzerine eleştirel yazılar yazmıştır [14]. Nietzsche ; tarihe gereksinmemiz olduğunu ancak tarihin yaşama hizmet ettiği ölçüde, bizim de ona hizmet etmek isteyeceğimizi savunmuştur. [15]. Nietzsche'nin bu söyleminden geçmiş ile geleceğin yani yaşamın devingen bir kavram olduğu anlaşılmaktadır. Geçmişten sadece yararlı olanın alınması ve geçmişe bağlanılmaması sayesinde ilerleme kaydedilir ve devamlılık yani sürdürülebilirlik sağlanır. Bunun yanında Nietzsche [16]'ye göre tarih; yaşayanlara üç bakımdan bağlıdır: a)Yaşayanların etkin ve bir şeye erişmeye çabalayan kimseler olmaları bakımından, b)Koruyan ve saygı duyan kimseler olmaları bakımından, c)Acı çeken ve kurtuluşa gereksinme duyan kimseler olmaları bakımından. İşte bu üç bağlantıya, tarih incelemelerinde, üç çeşit tarih karşılık olur: Bu yüzden tarihin; anıtsal tarih, eskiyi koruyucu tarih ve eleştirel tarih gibi türlere ayrılması uygun görülmüştür.

Bu düşünce tarihin diğer disiplinlerle arasındaki ilişkiyi kanıtlar niteliktedir. Mimarlık disiplininin, eskiyi koruyucu tarihi benimseyerek geçmişten gelen önemli mirasın günümüzde de kendini yaşatmasını sağladığını söylemek yanlış olmayacaktır. Biraz daha derin düşünüldüğünde anıtsal tarih ile de bağ kurmak mümkündür. Peki; "Geçmişin anıtlara dayanan incelemesi, ilk çağların klasikleri ve benzeri az bulunan şeyleriyle uğraşılması bugünün insanına ne kazandırır? Tarihi anıtsal açıdan ele alan kimse şu sonucu çıkarır: Bir zamanlar var olan büyüklük bir kez daha varolabildiğine göre, pekala yeniden varolabilecektir [17]."

İngiliz tarihçi, öğretim görevlisi ve yazar olan [18] Edward Carr [19]'a göre; tarih, doğrulanmış bir olgular kümesidir. Ayrıca, biz geçmişi ancak günümüz açısından inceleyebilir, geçmişi anlayışımızı bugünün gözleriyle oluşturabiliriz. Tarihçi çağının insanıdır ve çağına insan varoluşunun koşulları ile bağlıdır. Tarihçinin görevi geçmişi sevmek ya da kendisini geçmişten kurtarmak değil, bugünü anlamının anahtarı olarak onun üstünde çalışmak ve anlamaktır. Tarih nedir sorusuna verdiği cevap, tarihçi ile olguları arasında kesintisiz bir karşılıklı etkileşim süreci, bugün ile geçmiş arasında bitmez bir diyalogtur. Chicago'da bulunan Illinois Üniversitesi'nde profesör olan [20] Victor Margolin [21]'e göre de; tarih, güncel düşünceleri şekillendirmede büyük rol oynamaktadır.

Şehir bölge plancısı ve aynı zamanda bir sosyolog olan [22] İlhan Tekeli [23]'ye göre; tarihin kendisi için seçtiği temel ilgi alanı, insanlığın ilk alet kullanan primattan başlayarak günümüze kadar nasıl değiştiğidir. Bu gelişim içinde çeşitli toplumların nasıl farklılaştığını, bir toplum biçiminin diğerine nasıl dönüştüğünü, ya da dönüşemeyişinin nedenlerini araştırır. Bu ilgi alanını mikrodan makroya, bölgeselden uluslararasına kadar uzanan değişik ölçeklerde kavramaya çalışır(s:32-33). Ayrıca yazılan tarih ile gerçekte yaşanan tarih arasında bir farkın bulunması, yani tarihin 'tarihselcilik'ten kendisini kurtarması gerekmektedir. Ancak bu halde geçmişi tarihsel oluşumun bütünlüğü içinde kavrayabilir ve bugünden geleceğe uzanabiliriz(s:38-39). Bu söyleme göre Tekeli, tarih disiplininin bir toplumun nasıl gelişerek ve değişerek devamlılığının sağlandığının göstergesi olduğunu savunmaktadır.

İngiliz tarihçi ve yazar olan [24] Eric Hobsbawm [25]'a göre; her toplum, tarihçileri ilgilendirebilecek bir geçmişe sahiptir, çünkü en yeni sömürgeler bile zaten uzun bir tarihi olan toplumlardan gelen insanlardan oluşmuştur. Herhangi bir insan topluluğunun üyesi olmak, kendini, onu reddederek olsa bile geçmişine göre konumlandırmak demektir. Dolayısıyla geçmiş, insan bilincinin sürekli bir boyutu; insan toplumunun kurumları, değerleri ve diğer kalıplarının kaçınılmaz bir bileşenidir. Tarihçilerin önündeki problem de, toplumdaki bu 'geçmiş duygusu'nun doğasını analiz etmek ve bu duygudaki değişiklikler ile dönüşümlerin izini sürmektir(s:13).

Hobsbawm ile Tekeli'nin görüşlerinin örtüştüğü görülmektedir. Tarih biliminin merkezinde toplumun yani insanın olduğu bir gerçektir. Günümüzün geçmiş ile olan bağlantısı inkar etmek, toplumun geçmişini inkar etmek olur. Ancak şimdiki gerçeklik ile geçmiş zamandaki gerçeklik arasında çizginin farkında olunmalıdır. Bu ayrımın üzerinde düşünme, konuyu analiz etme görevi ise tarih bilimcilerine düşmektedir.

V. SOSYOLOJİ ve PSİKOLOJİ BİLİMLERİNİN MİMARLIKTAKİ YERİ

Mimarlık ve tasarım kavramları insanı temel alır ve onun ihtiyaçlarına göre şekillenir. İnsan olmadığı zaman mimarlık da yok olur. Bu nedenle mimarlığın insanın var olduğu sürece kendini sürdüreceğini söylemek doğru olacaktır. İnsan, toplum, mimarlık ve tasarım kavramları bir devinim içinde olup birbirlerini etkilemektedirler. İnsanı odak olarak alan diğer bilim dalları ise sosyoloji ve psikolojidir.

Sosyolojinin en temel tanımı, insan toplumlarının sistematik araştırmasıdır [26]. Browne [27]'ye göre ise sosyoloji; modern toplumdaki insan gruplarının ve sosyal yaşamın sistematik olarak (veya planlı ve organize biçimde) incelenmesidir. Bu bilim, sosyal yaşamdaki bir dizi kapsamlı konuyla ilgilenmekte; devam eden yoksulluktan kitlesel iletişimin dünyaya ilişkin kanaatlerimiz üzerindeki etkisine, çalışmayı ilginç kılan şeyin ne olduğuna ve kişiliklerimizin çekirdeğinin toplumsal cinsiyet rollerinin sosyalleşmesi aracılığıyla nasıl inşa edildiğine varana dek uzayan konuları kapsamaktadır.

Psikoloji sözcüğü ise Yunanca'da hayat anlamına gelen *psyche* ile açıklama anlamına gelen *logos* sözlüklerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Stangor [28] da psikolojiyi; akıl ve mantığı konu edinen bilimsel çalışmalar olarak tanımlamıştır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere insanı konu edinen bilim dalları ile mimarlık disiplini ilişki içindedir. Bir toplumun yapısını ve psikolojisini anlamak, insan odaklı tasarımların meydana getirildiği mimarlık disiplininin de şekillenmesinde büyük rol oynar.

VI. MİMARLIK KAVRAMININ MÜHENDİSLİK ve SANAT DİSİPLİNLERİ YÖNÜNDEN İRDELENMESİ

Kısa bir süre öncesine kadar, öncü bir mimarlığın ön koşulu, kuramla iç içe olmaktan geçmekteydi. Son zamanlarda bunun yerini, sanatla bağ kurma gereği almıştır. Örnek vermek gerekirse, minimalistlerin sanat nesnesini çevresindeki mimariyle ilişkiye sokmaları gibi, mimarlar da, yüzey ve biçime ilişkin minimalist bir duyarlılık geliştirmişlerdir [29]. Özellikle postmodernizm döneminde kendini gösteren bu durum sonucu, biçimsel olarak oldukça farklı binalar ortaya çıkmıştır. Mimarlığın sanat yönünün tamamıyla postmodernizm döneminde ortaya çıktığını söylemek yanlış olacaktır. Çünkü mimarlık, gerek art nouveau gerekse barok ve rokoko üslupları çerçevesinde de süslemeci bir anlayışın etkisinde örnekler vermiştir. Bina yüzeylerine ve iç mekanına yansıyan bu üsluplar sanat eserlerinin mimari eserlere entegre edilmiş hali olma özelliğini sergilemişlerdir. Bu nedenle mimari

ülslup ne olursa olsun sanatın mimarlık disiplininin içinde barındığını sadece ifade şeklinin değiştiğini söylemek doğru olacaktır.

Corbusier [30]'e göre; ekonomi yasalarından esinlenen ve matematiksel hesapla yönetilen mühendis, bizleri evrenin yasalarıyla uzlaştırır ve tam bir uyuma ulaşır. Mimar ise, biçimleri düzenleyerek ruhunun saf yaratıcısı olan bir düzeni gerçekleştirir; bizde plastik duyarlıklar yaratarak biçimler aracılığıyla duygularımızı yoğun bir şekilde etkiler; oluşturduğu ilişkilerle içimizde derin yankılar uyandırır, bize dünyanınkiyle uyum içinde olduğunu sezdiğimiz bir düzenin ölçüsünü verir, yüreğimizin ve ruhumuzun çeşitli devinimlerini belirler; işte, güzelliği böylece duyumsarız. Bu tanımlara göre mimar ve mühendis sanat yönünden birbirlerinden ayrılmaktadır. Ancak kitabın ilerleyen bölümlerinde Le corbusier uyum kavramını ortaya koyarak mühendisin mimarlık yaptığını savunmaktadır [31]. Oysaki mühendislik ve mimarlık birbirleriyle doğrudan ilişkili olmalarına rağmen ayrı disiplinlerdir. Mimari bir eserin ortaya çıkma sürecinde iki disiplin de önemli rol oynar ve birbirlerini tamamlarlar. Esere estetik, sanat yönünü kazandıran mimari tasarımıdır. Mühendislik ise eserin bilimsel yasalar yönünden uygunluğunu sorgular.

VII. ARKEOLOJİ ve ANTROPOLOJİ DİSİPLİNLERİNİN MİMARLIK İLE İLİŞKİSİ

Arkeoloji, evrim teorisinin açıklanmasını gerektirecek kadar karışık olmayan bir alan olmakla beraber, çok eski yıllardan kalan mumyaların ve kalıntıların olduğu bir mezarlık paradigmasıdır. Birçok araştırmacının katılımını gerektirir. Bu, arkeoloji alanında yapılan çalışmalarda gösterilmesi gereken titizliğin başka hiçbir disiplinle karşılaştırılamayacak düzeyde olduğunu göstergesidir [32]. Arkeoloji ile bir tasarım pratiğinin zanaat kısmı açısından yani, tasarımın, bir problemin çözümü için ne gerekiyorsa bir araya getirme, entegrasyon, çeşitli disiplinlerdeki deneyim ve uzmanlık alanlarının paylaşımı (mühendislik, psikoloji, malzeme bilimi, antropoloji gibi) süreçlerini kapsayan bir alan olması bakımından ilişki kurulabilmektedir. Arkeolojinin, Darwinci arkeoloji, tarihsel arkeoloji, sosyal arkeoloji, miras çalışmaları, kültürel kaynak yönetimi gibi alanları vardır [33].

Antropolojinin ise bir beşeri bilim olarak kabul edilmesi, akıl çağı olarak adlandırılan 18.yüzyılda pek de kesin olmadan, üç ya da dört ‘‘Batılı’’ ülkede olan Fransa, İngiltere, ABD ve İkinci Dünya Savaşı’na kadar da Almanya’da başlamıştır (s:9-10-22) [34]. Arkeoloji, diğer ülkelerde olduğu gibi, Birleşik Devletlerdeki ülkeler tarafından da antropolojinin dışında tutulmuştur [35]. Ancak bu bölümlerin birbirleri ile ilişkisi inkar edilemeyecek bir gerçektir. Arkeoloji alanında uzmanlaşan bir kişinin, insan bilimi olan antropoloji alanında da bilgili olması gerekmektedir. Antropoloji, insanın sosyal, fiziksel ve kültürel gelişmesini temel alan bilimsel çalışma ve davranışlardır. Antropologlar, arkeolojik kazılar vasıtasıyla insan atalarını ve yaşam boyu sürdürdükleri kültürleri inceleyerek bizi insan yapanın ne olduğunu sorgulamaya çalışmaktadırlar [36]. Antropoloji, kendi içinde biyolojik, sosyokültürel ve dilsel antropoloji gibi bölümlere ayrılır [37]. Bu alanlara göre incelenen konular özelleşmektedir.

Birbirleri ile bir ilişki içerisinde olan antropoloji ve arkeoloji bölümleri, mimarlık disiplinini de çeşitli yönlerden etkilemektedir. Özellikle bu disiplinlerin sosyal yönden özelleşerek insan yapısını, davranışlarını incelemesi, mimarlığın temel hedefi olan kullanıcı memnuniyetini sağlama konusunda büyük bir öneme sahiptir. Bu bilimlerden alınan verilere göre mimarlık disiplini de etkilenir ve ortaya çıkan ürünler değişme gösterir.

VIII. SONUÇ

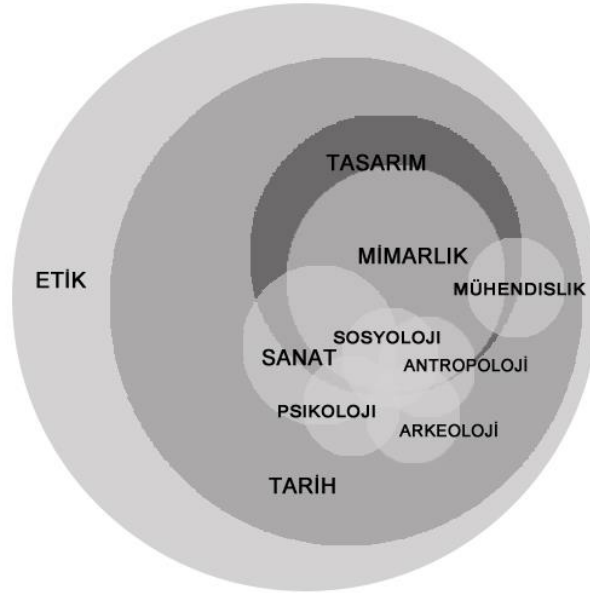
Mimarlık, diğer disiplinlerle iç içe olan sosyal ve akılcı bir disiplindir. Mimar, mutlaka karşıt fikirleri, akılcı ve uygulamaya dönük etkileri, ilişkili disiplinleri ve mimarlıktaki kuramları, sosyal durumları ve çevre bilgisini, hassasiyeti, insan ölçeğini ve bina teknolojileri gibi konuları mimari çevrelerin tasarlanması için bir araya getirmek zorundadır. Başka bir deyişle, mimari tasarım, üzerinde taşıdığı bilgi yükü açısından farklı disiplinlerin ve mimarlık alt konularının birleşiminden oluşmaktadır. Bu karmaşık ilişkilerin bir arada düşünülmesi gereklidir ve sonuçta mimari tasarım, en optimal çözüme ulaşmayı hedefleyen bir süreci kapsar [38]. Oluşturulan bu çerçeve ve ortaya konulan düşünceler kapsamında mimarlık eğitimi irdelenecek olursa, tek taraflı bir eğitim yerine tüm disiplinlerce desteklenen bir eğitimin verilmesi gerektiği açıktır. Günümüzde verilen mimarlık eğitimi bu yönden eksik kalmaktadır. Şehircilik, kentsel planlama, sanat tarihi ve mühendislik disiplinleri ile bağlantılı bir eğitim verilmeye çalışılsa da, mimarlığın ilişkili olduğu diğer disiplinler arka planda kalmakta ve öğrenciler bu konuları bilmeden eğitimlerini tamamlamaktadırlar. Tüm bilimler için önemli olan etik kavramına çok az sayıda üniversitede yer verilmekte, bilimsel ürün oluşturma, okuma, sorgulama ise bireyin kendi inisiyatifine bırakılmaktadır. Bu yönde verilen eğitimler bireyleri, tek yönlü bakabilen ve tekniker niteliğinde iş yapan kişiler haline dönüştürmektedir. Mimarlığın sanatsal olan yönü ön planda olan ürünler yerine makine estetiğine sahip ürünler ortaya çıkmaktadır.

Barınma çok eski dönemlerden beri insanların değişmez ortak ihtiyaçlarından biridir. Geçmişten günümüze kadar çeşitli akımlar çerçevesinde bu kavram birçok kez değişmiş olup, mimarlık disiplini çerçevesinde konut ve barınma kavramı her zaman ele alınmaya devam edecektir. Modern mimarlığın öncülerinden Le Corbusier evin, içinde yaşanan bir makine olduğunu söylemiş ve bütün insanların aynı ihtiyaçlara sahip olduğunu savunmuştur. Heidegger ise, “Bugün, evler çok iyi planlanmış, bakımı kolay, inanılmaz derecede ucuz, havaya, ışığa ve güneşe açık olabilir; fakat evler, içlerinde yaşandığına dair bir garanti bulunduruyor mu?” sorusunu sorarak katı kuralların yıkılması gerektiğini vurgulamıştır. Amaç-araç taslağı yoluyla insanların kendilerini temel bağıntıların erişimine de kapalı tuttuğunu söylemiştir [39]. Heidegger’e göre asıl önemli olan, insanın hissettiğidir ve mimarlık katı kuralların çok daha ötesindedir. Bu yargılardan, mimarlığın değişmeyen katı kurallar değil, ilişkili olduğu disiplinleri ve insanı odak olarak alan tasarimsal veriler çerçevesinde gelişmesi gerektiği çıkarımı yapılabilir.

Şekil 3. Le Corbusier'in düşüncesini yansıtan örnek, Villa Savoye [40]

Bu araştırma dahilinde disiplinler incelenerek mimarlık ile ilişkileri sorgulanmıştır. Bunun sonucunda aşağıdaki şema elde edilmiştir. Etik, tüm disiplinlerin içinde barındırması gereken bir kavram olduğundan, şemada diğer tüm disiplinleri kapsayacak şekilde temsil edilmiştir. Tarih olmadan insanın ve hiçbir disiplinin var olamayacağı, bu nedenle tarih biliminin tüm disiplinlerin arka planını oluşturduğu göz önünde bulundurularak şemaya yerleştirilmiştir. Arka plan olarak temsil edilen tarih kavramının içine ise birbirleri ile ilişki içerisinde olan mimarlık, tasarım, sanat, mühendislik, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji ve antropoloji disiplinleri yerleştirilmiştir. Mimarlık tamamen tasarım kavramının içinde ele alınmış olup mühendislik ile de bağlantılı olduğu gösterilmiştir. Mimarlık kadar olmasa da mühendislik de tasarım ile ilişkilidir. Sanat kavramı da mimarlık ve tasarım ile yakından ilişkili olarak temsil edilmiştir. Odak noktası insan olan sosyoloji ve psikoloji bilimlerinin de mimarlık ve sanatla doğrudan ilişkisi kurulmuştur. Arkeoloji ve antropoloji disiplinlerinin de hem psikoloji ve sosyoloji hem de mimarlık ve tasarım ile ilişkili olduğu gösterilmiş, temsil edilirken ise antropolojinin yeri temelinde insanın varlığı göz önünde bulundurularak şemaya işlenmiştir. Sonuç olarak, tüm disiplinlerin etik ve tarih çerçevesinde birbirleri ile ilişkili oldukları sürece bir devamlılık kaydedebileceğini ve tasarımın odağında ise mimarlık olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Şekil 4. Mimarlığın diğer disiplinlerle olan ilişkisi, Gamze Şensoy

Derlenen bu düşünceler kapsamında, daha yaratıcı ve verimli ürünlerin ortaya çıkması için, mimarlık bölümünde verilen dersler yeniden gözden geçirilmeli, eğitime sadece ders kapsamından bakılmamalı ve sosyal aktivitelere de önem verilmelidir. Diğer disiplinlerle olan ilişkinin artırılması adına aktiviteler sadece mimarlık bölümü bazında değil, mimarlığın ilişki içerisinde olduğu tüm bölümler bazında yapılmalıdır. Tüm bölümlerin katılımının desteklendiği, workshop, sergi gibi aktivitelere ağırlık verilerek her bölümden öğrencinin bilgi ve sosyal yönden etkileşim içinde bulunması sağlanmalıdır. Ancak bu şekilde, durumları farklı yönlerden solumayabilen bireyler yetiştirilebilir ve fikir zenginliği sağlanarak ülkenin kalkınmasına katkıda bulunulabilir.

VIII. KAYNAKLAR

- [1,3] Y.Gürsel *Ege Mimarlık Dergisi*, 1-2 (1993) 59-61.
- [2] Vitruvius, *Mimarlık Üzerine 10 Kitap*, 2005 Baskı, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı, (2005).
- [4,38] L.Y.Tokman, *Mimarlık Üzerine Bir Bilimsel Araştırma Tasarım Yöntem Uygulama*, 1.Baskı, Efil Yayınevi, (2012), s:2-23
- [5] Le Corbusier, *Bir Mimarlığa Doğru*, 8.Baskı, Yapı Kredi Yayınları, (2013).
- [6] H.Foster, *Tasarım ve Suç, Müze*, Mimarlık, Tasarım, 3.Baskı, İletişim Yayınları, (2012).
- [7] C. Bremner and P. Rodgers, Design Without Discipline, Design Issues, *Massachusetts Institute of Technology*, 29(3) (2013).
- [8] İ.Tunalı, *Tasarım Felsefesi*, Tasarım Modelleri ve Endüstri Tasarımı, 4.Baskı, YEM Yayınları, (2012).
- [9] İ.Tekeli *Ege Mimarlık Dergisi* **1(2)** (1993) 53-58.
- [10] D.C. Malloy, <http://www.cces.ca/files/pdfs/CCES-PAPER-Malloy-E.pdf> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2015).
- [11] J.Fieser, <http://www.iep.utm.edu/ethics/> (Erişim Tarihi: 14 Şubat 2015).
- [12] Anonim, http://www.sbctc.edu/public/trustees/what_are_ethics.pdf (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2015).
- [13] Ethics Resource Center, <http://www.ethics.org/files/u5/CultureSup4.pdf> (Erişim Tarihi: 21 Şubat 2015).
- [14] Anonim, http://tr.wikipedia.org/wiki/Friedrich_Nietzsche (Erişim Tarihi : 04 Ocak 2015).
- [15,16,17] F. Nietzsche, *Tarih Üzerine (Çağa Aykırı Düşünceler II)*, 7.Baskı, Say Yayınları (2002).
- [18] Anonim, http://tr.wikipedia.org/wiki/Edward_Hallett_Carr (Erişim Tarihi: 04 Ocak 2015).
- [19] E.H.Carr, *Tarih Nedir?*, 5.Baskı, Birikim Yayınları (1980).
- [20] Anonim, http://en.wikipedia.org/wiki/Victor_Margolin (Erişim Tarihi: 04 Ocak 2015).
- [21] V. Margolin, Design in History, Design Issues, *Massachusetts Institute of Technology*, 25(2) (2009).
- [22] Anonim, http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0lhan_Tekeli (Erişim Tarihi: 04 Ocak 2015).
- [23] İ.Tekeli, *Tarih Yazımı Üzerine Düşünmek*, 1.Baskı, Dost Kitabevi, (1998).
- [24] Anonim, http://tr.wikipedia.org/wiki/Eric_Hobsbawm (Erişim Tarihi: 04 Ocak 2015).
- [25] E.J.Hobsbawm, *Tarih Üzerine*, 3.Baskı, Agora Kitaplığı, (2009).

- [26] D.M.Newman, *Sosyoloji, Günlük Yaşamın Mimarisini Keşfetmek*, 3.Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, (2013).
- [27] K.Browne, *Sosyolojiye Giriş*, 1.Baskı, Say Yayınları, (2014).
- [28] C.Stangor, http://ocw.mit.edu/ans7870/9/9.00SC/MIT9_00SCF11_text.pdf (Erişim Tarihi: 15 Şubat 2015)
- [29] H.Foster, *Sanat Mimarlık Kompleksi, Küreselleşme Çağında Sanat, Mimarlık ve Tasarımın Birliği*, 1.Baskı, İletişim Yayınları, (2013).
- [30,31] Le Corbusier, *Bir Mimarlığa Doğru*, 8.Baskı, Yapı Kredi Yayınları, (2013).
- [32] M. J. O'Brien, http://cladistics.coas.missouri.edu/pdf_articles/Maschner.pdf (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2015)
- [33] B.Olsen, M.Shanks, T.Webmoor & C.Witmore, http://www.academia.edu/4032608/Archaeology_The_Discipline_of_Things (Erişim Tarihi: 19 Şubat 2015)
- [34] T.H. Eriksen, F.S.Nielsen, *Antropoloji Tarihi*, 1.Baskı, İletişim Yayınları, (2010).
- [35,36] D. L. Nichols, R. A. Joyce, B. S. D. Gillespie, <http://users.clas.ufl.edu/sgillesp/my%20pubs/Is%20Archaeology%20Anthropology%20Chap%201.pdf> (Erişim Tarihi, 19 Şubat 2015).
- [37] R. Lee, <http://sociology.morrisville.edu/readings/ANTH101/Anthropology-Introduction.pdf> (Erişim Tarihi: 20 Şubat 2015).
- [38] L.Y.Tokman, *Mimarlık Üzerine Bir Bilimsel Araştırma, Tasarım, Yöntem, Uygulama*, 1.Baskı, Efil Yayınevi, (2012).
- [39]Anonim, http://anibal.gyte.edu.tr/hebe/AbIDrive/73746022/w/Storage/326_2010_2_322_73746022/Works/ina-etmekoturmakdnmek.pdf (Erişim Tarihi: 2 Mart 2015).
- [40] Anonim, <https://danmorrisey.files.wordpress.com/2010/01/case-study-final.pdf> (Erişim Tarihi: 2 Mart 2015)